

รูปแบบและวิธีการดำเนินงานทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลาม

Pattern and Methodology of Financial Operations Used in Islamic Cooperatives

มีชัลัน สุหลง¹, เกษตรชัย และหีม²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดหมายเพื่อนำเสนอการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการดำเนินงานทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลาม ซึ่งพบว่าสหกรณ์อิสลามนอกจากต้องอาศัยปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการจัดการด้านต่างๆ แล้วยังต้องคำนึงถึงรูปแบบและวิธีการดำเนินงานทางการเงินที่เป็นไปตามหลักการศาสนาอิสลาม กล่าวคือลักษณะทางการเงินที่ปลอดระบบดอกเบี้ย การลงทุนในสิ่งที่ต้องห้ามการดำเนินธุรกิจที่ขาดการวิเคราะห์บนพื้นฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และเครื่องมือทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีมุสลิม (ผู้นับถือศาสนาอิสลาม) คำนึงถึงและให้ความสำคัญในการปฏิบัติ และเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบ วิธีการดำเนินงานสหกรณ์อิสลาม การเงินอิสลาม

Abstract

This paper aims to present the analysis of concepts, theories, and researches related to pattern and methodology of Financial Operations used in Islamic Cooperatives. It is found that besides environmental management factors, pattern and methodology of financial operations regarding Islam Principles also need to be considered for Islamic Cooperatives. They are financial products with non-interest, forbidden investment, business operations lacking in analysis of reliable data, and financial instruments used in Islamic Cooperatives which Muslims must take into account and focus on. Therefore, it is necessary to create mutual understanding to lead to effective and sustained success.

Keywords: Patterns, Methodology, Operations, Islamic co-operative, Islamic Finance

¹ นักศึกษา ปร.ด.(การจัดการ) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110 ประเทศไทย

² ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110 ประเทศไทย

บทนำ

จากภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกระดับ รัฐจะต้องให้ความสำคัญกับหลักการพึ่งพาตนเอง ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่จะเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส ในการนำหลักการและวิธีการสหกรณ์มาใช้ เพราะสหกรณ์สามารถแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละด้านได้เป็นอย่างดี (คณะทำงานพิจารณาศึกษาและผลักดันให้สหกรณ์เป็นวาระแห่งชาติ, 2553) สหกรณ์อิสลามเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวไทยมุสลิมให้สามารถดำเนินธุรกรรมทางการเงินที่เป็นไปตามหลักการศาสนาอิสลาม ส่งเสริมให้ชุมชนมุสลิมมีการฝากเงินและออมทรัพย์ ตลอดจนมีการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน (มนชยา อูรุษศ, 2553)

จากการศึกษาด้านประชากรแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการนับถือศาสนา โดยมีประชากรที่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 93.9 ศาสนาอิสลามร้อยละ 5.2 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.7 และศาสนาอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 0.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551) ด้วยความความหลากหลายทางวัฒนธรรมทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตในบางประการย่อมมีความแตกต่างกัน ซึ่งรูปแบบการจัดการทางธุรกิจก็เช่นเดียวกันที่ชาวมุสลิมต้องดำเนินธุรกรรมทางการเงินให้เป็นที่ไปตามหลักการศาสนาอิสลาม ซึ่งมีรูปแบบและวิถีปฏิบัติบางประการที่แตกต่างกับหลักการสากลทั่วไป ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งด้วยนโยบายของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลาม จะมีความแตกต่างกับการดำเนินงานของสหกรณ์โดยทั่วไป ซึ่งเป็นสหกรณ์ส่วนใหญ่ในประเทศไทย ที่ดำเนินการบนพื้นฐานของระบบดอกเบี้ย ซึ่งขัดกับหลักการศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม ดังนั้นสหกรณ์อิสลามจึงเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมอาศัยอยู่ และมีการดำเนินการทางการเงินที่เป็นไปตามหลักการศาสนาอิสลาม เพื่อส่งเสริมให้มุสลิมมีการออมทรัพย์และสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และยังสามารถทำธุรกรรมทางการเงินตามหลักการศาสนา โดยการส่งเสริมและการกำกับดูแลของภาครัฐ (มนชยา อูรุษศ, 2553)

การศึกษาครั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการดำเนินงานทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลาม เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไป ตลอดจนสร้างความเข้าใจที่ดีและการดำเนินงานสหกรณ์อิสลามบรรลุตามจุดหมายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการดำเนินงานทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลาม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการศึกษาค้นคว้าตำรา และบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยผู้วิจัยเลือกในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลาม โดยเลือกประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบทางการเงินอิสลาม และเครื่องมือทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลาม ด้วยการวิเคราะห์ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงนำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อหารูปแบบและวิธีการดำเนินงานทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลาม

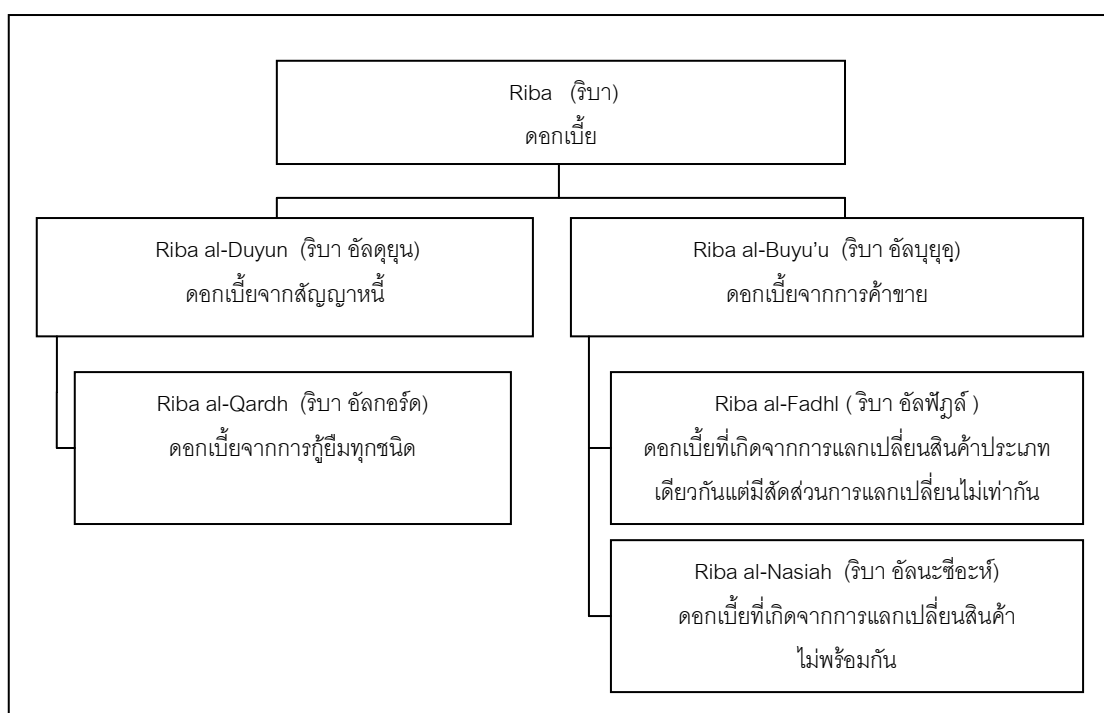
ผลการวิจัย

รูปแบบทางการเงินอิสลาม

สหกรณ์อิสลามเป็นสหกรณ์ที่ได้จัดตั้งและจดทะเบียนสหกรณ์ในประเภทต่างๆ ทั้งที่เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์บริการ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์ประมง ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 โดยมีการดำเนินกิจการภายใต้ระบบการเงินอิสลามและดำเนินการที่ปลอดระบบดอกเบี้ย (มนชยา อรุณศ, 2553) มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์อิสลามต้องเป็นไปตามหลักชะรีอะห์ หรือกฎหมายอิสลาม (Shariah Law) (Wahab et al,2007) ซึ่งความรับผิดชอบของสหกรณ์อิสลามนั้น ย่อมมีมากกว่าสหกรณ์ทั่วไป ทั้งนี้เพราะสหกรณ์อิสลามนั้นนอกจากรับผิดชอบต่อผู้ที่มีหุ้นส่วน ผู้ฝากเงิน ผู้ลงทุน และสังคมโดยส่วนรวมแล้ว ยังต้องรับผิดชอบต่อพระองค์อัลลอฮ์ ในความหมายที่ว่าต้องดำเนินงานให้สอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม และต้องได้รับโทษจากพระองค์อัลลอฮ์ในโลกหน้าหากมีเจตนาละเมิดหลักการของพระองค์อัลลอฮ์ด้วยความจงใจ (Karim,2010 ; มาเรียม นะมิ,2553) ดังนั้นในการดำเนินธุรกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอิสลาม จะต้องเป็นธุรกิจที่ต้องปราศจากระบบดอกเบี้ย การหลอกลวง การครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต และความขัดแย้งที่ไม่มีข้อยุติหรือหาข้อยุติไม่ได้ (Ahmed, 2010)

จากการศึกษามูลงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า รูปแบบทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลามจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักชะรีอะห์หรือกฎหมายอิสลาม (Shariah Law) ซึ่งเป็นระบบ กฎเกณฑ์ และจริยธรรมอิสลาม กล่าวคือสัญญาหรือธุรกรรมทุกประเภทจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับข้อห้าม (Chong and Liu,2009 ; Rahman,2010) ดังต่อไปนี้

1. Riba (ริบา) เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งหมายถึงดอกเบี้ย (Interest) เป็นการปฏิบัติที่เรียกเก็บดอกเบี้ยหรือค่าบริการเพิ่มเติม (Premium) ที่เกิดมาจากเงินต้น โดยผู้กู้ต้องจ่ายให้แก่ผู้ให้กู้ตามเงื่อนไขสัญญาการกู้ยืมที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมกัน หรือเกิดจากการขยายช่วงเวลาการชำระหนี้ของผู้กู้ออกไป (মনষা কুর্যস, 2553) ทั้งนี้ Riba ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 Riba al-Duyun (ริบา อัลดูยุน) เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งหมายถึง ดอกเบี้ยจากสัญญาหนี้ และประเภทที่ 2 Riba al-Buyu'u (ริบา อัลบยุอุ) เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งหมายถึงดอกเบี้ยจากการค้าขาย (Karim, 2010) อธิบายดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การแบ่งประเภทของดอกเบี้ย (Riba)

โดย Riba al-Duyun (ริบา อัลดูยุน) เป็นดอกเบี้ยจากสัญญาหนี้ หรืออาจเรียกว่า Riba al-Qardh (ริบา อัลกออร์ด) ซึ่งเป็นดอกเบี้ยจากการกู้ยืมทุกชนิด กล่าวคือดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า ได้แก่ ส่วนเพิ่มจากการกู้ยืมที่มีการกำหนดเมื่อทำสัญญา โดยผู้กู้ (Borrower) จะต้องจ่ายคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย (Principle+Interest) แก่ผู้ให้กู้ (Lender) เมื่อถึงกำหนดเวลาที่ตกลงกัน ในขณะที่ Riba al-Buyu'u (ริบา อัลบยุอุ) ซึ่งเป็นดอกเบี้ยจากการค้าขาย ประกอบด้วย Riba al-Fadhl (ริบา อัลฟัฎล์) คือดอกเบี้ยที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าประเภทเดียวกันแต่มีสัดส่วนการแลกเปลี่ยนไม่เท่ากัน ซึ่งได้มีหลักฐานที่ชัดเจนที่กล่าวถึงการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าประเภท

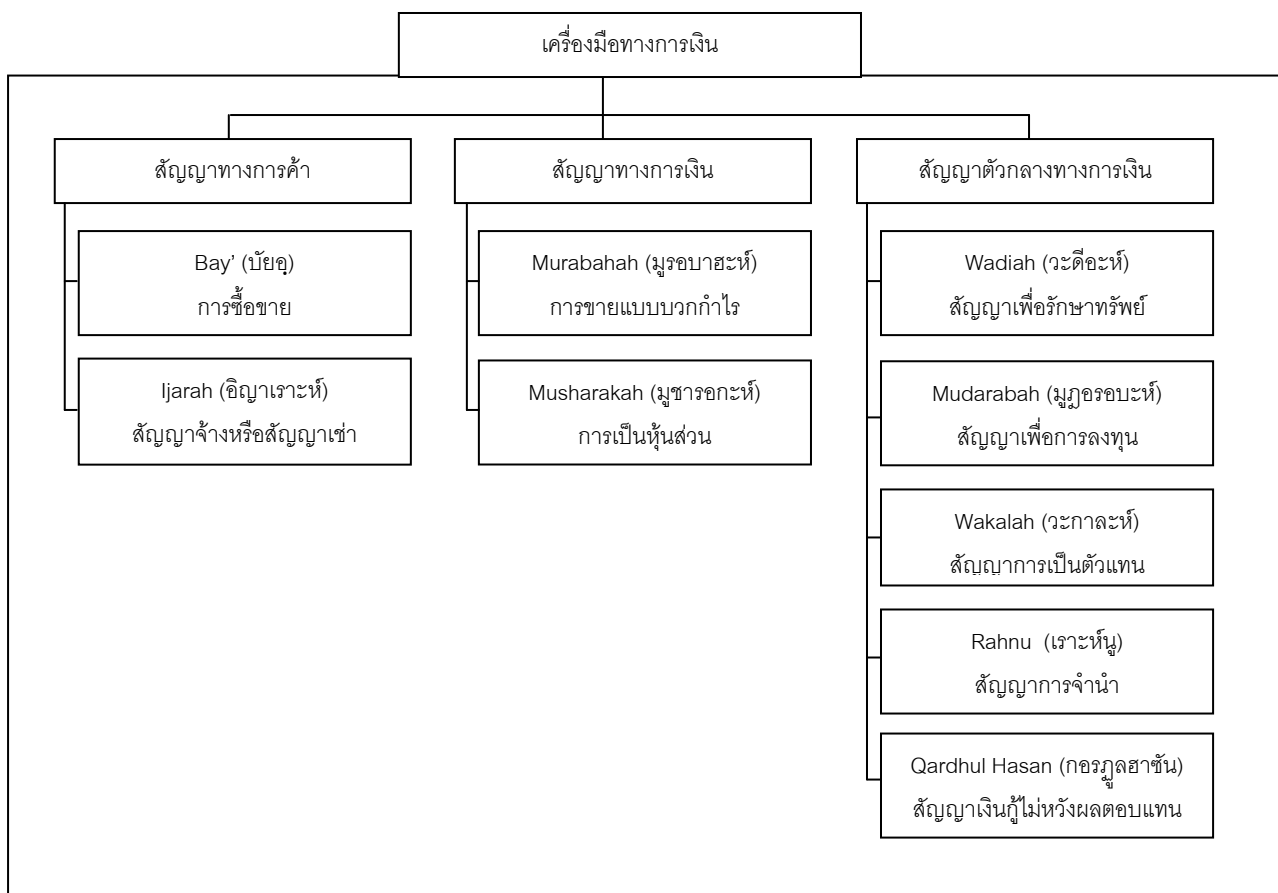
เดียวกันจำนวน 6 ประเภทที่ต้องแลกเปลี่ยนในปริมาณเท่ากัน ได้แก่ ทองคำแท่งแลกทองคำแท่ง เงินแลกเงิน ข้าวสาลีแลกข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์แลกข้าวบาร์เลย์ ผลอินทผลัมแลกผลอินทผลัม และเกลือแลกเกลือ และ Riba al-Nasih (ริบา อัลนะซีอะห์) คือดอกเบี้ยที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าไม่พร้อมกัน กล่าวคือเป็นดอกเบี้ยที่เกิดจากการผิดนัดชำระหรือการขยายระยะเวลาการชำระ ซึ่งเป็นส่วนเพิ่มจากหนี้ โดยเจ้าหนี้จะคิดจากลูกหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันหรือเป็นการคิดส่วนเพิ่มบนหนี้เดิมเพื่อแลกเปลี่ยนกับการขยายระยะเวลาการชำระหนี้ออกไป (Karim 2010)

2. การลงทุนในสิ่งต้องห้ามตามระบุในคัมภีร์อัลกุรอาน (Qur'an) ตัวอย่างเช่น การผลิตและการค้าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สิ่งพิมพ์และภาพยนตร์ที่มีภาพเปลือยกายเป็นจุดขาย ยาเสพติดหรือสิ่งของมอมเมา หมูหรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับหมู การพนันหรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการพนัน เป็นต้น (มนชยา อรุยศ, 2553)

3. Gharar (เงาะรอร) เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งหมายถึง ความไม่แน่นอน ซึ่งเป็นการเก็งกำไรโดยขาดการวิเคราะห์บนพื้นฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และยังรวมถึงธุรกิจที่เกี่ยวกับการซื้อขายในอนาคตที่ไม่แน่นอน มีความคลุมเครือ (Karim, 2010) ทั้งนี้เป็นการป้องกันในเรื่องรูปแบบของการทุจริตและปัญหาในเรื่องความยุติธรรม และการโต้แย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการทำธุรกรรมได้

เครื่องมือทางการเงิน

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า เครื่องมือทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลาม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สัญญาทางการค้า (Transactional Contract) สัญญาทางการเงิน (Financing Contract) และสัญญาตัวกลางทางการเงิน (Intermediation Contract) อธิบายดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การแบ่งประเภทของเครื่องมือทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลาม

เครื่องมือทางการเงินที่ใช้ในสหกรณ์อิสลามจำแนกประเภทได้ดังต่อไปนี้

1. สัญญาทางการค้า (Transactional Contract) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 สัญญาการซื้อขาย ประกอบด้วย 1) การซื้อขายสินค้าหรือทรัพย์สิน อาจจะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้าหรืออาจเป็นการชำระค่าสินค้าด้วยเงินใน 4 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 Bay' (บัยอู) หรือเรียกว่าการซื้อขายด้วยเงินสด ส่วนรูปแบบที่ 2 Bay' al-Muajjal (บัยอู อัลมุอัจญัล) คือการขายแบบผ่อนชำระ เป็นการขายทรัพย์สินลักษณะผ่อนชำระเป็นรายงวดหรือเป็นก้อน ภายในระยะเวลาที่ตกลง โดยมีราคาขายเท่ากับราคาทุนบวกด้วยกำไร ตามที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกัน รูปแบบที่ 3 Bay' al-Salam (บัยอู อัลสะลัม) คือ การซื้อขายที่ผู้ซื้อตกลงจ่ายราคาสินค้าล่วงหน้า และผู้ขายส่งสินค้าให้ภายหลัง ตัวอย่างเช่น ลูกค้าส่งสินค้าจากผู้ขายโดยบอกลักษณะอย่างชัดเจน แล้วตกลงราคาเสร็จก็จ่ายกันทันที โดยผู้ขายมีภาระส่งสินค้าภายในเวลาที่ตกลงกัน และรูปแบบที่ 4 Bay' al-Istijrar (บัยอู อัลอิสติจรอจ) คือ การซื้อขายที่ผู้ซื้อกับผู้ขายตกลงซื้อขาย

สินค้าชนิดหนึ่งเป็นประจำ โดยอาจจะตกลงรับซื้อขายลักษณะประจำทุกวัน หรือทุกสัปดาห์ หรือทุกเดือน ภายในระยะเวลาหนึ่งโดยได้ตกลงลักษณะของสินค้า ราคาสินค้า และจำนวนซื้อขายแต่ละครั้งตามระยะเวลาที่ตกลงกัน (Rahman,2010 ; Chong and Liu,2009) 2) Sarf (ซอर्फ) หมายถึงการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราโดยการชำระหรือแลกเปลี่ยนเงินตราของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเกิดขึ้นพร้อมกัน 3) Bay' al-Dayn (บัยอู อัลดัยน) หมายถึง การซื้อขายหนี้สิน ซึ่งเป็นธุรกรรมเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์หรือตราสารหนี้ที่ไม่ขัดกับหลักชะรีอะห์หรือกฎหมายอิสลาม (Shariah Law) (Karim,2010) และประเภทที่ 2 สัญญาการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือเรียกว่า Ijarah (อิญาเราะห์) หมายถึงสัญญาจ้างหรือสัญญาเช่า โดยที่เจ้าของทรัพย์สินโอนสิทธิประโยชน์การใช้ทรัพย์สิน (Usufruct) ให้อีกฝ่ายหนึ่งโดยมีค่าเช่าเป็นค่าตอบแทนภายในระยะเวลาที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกัน โดยกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินยังคงเป็นของเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ให้เช่า (Karim,2010 ; Cerimagic,2010; Rahman,2010)

2. สัญญาทางการเงิน ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับระดับของผลตอบแทนและความเสี่ยงของธุรกิจ สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 Murabahah (มูรอบาฮะห์) หมายถึงการขายแบบบวกกำไร กล่าวคือการซื้อขายทรัพย์สินที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกันและมีการชำระเงินในราคาต้นทุนบวกกำไร (Cost-Plus หรือ Mark Up) หากเมื่อลูกค้ามีความประสงค์จะซื้อสินค้าหรือต้องการขอสินเชื่อเพื่อซื้อสินค้าใด ลูกค้าจะต้องแจ้งความประสงค์มายังสหกรณ์ และเมื่อสหกรณ์เห็นชอบก็จะแจ้งราคาซึ่งได้บวกกำไรแล้ว ให้ลูกค้าทราบ เมื่อลูกค้าตกลงตามราคานั้น สหกรณ์ก็จะซื้อมาจำหน่ายและส่งมอบให้ลูกค้า ทั้งนี้อาจเรียกหลักประกันจากผู้ซื้อได้โดยไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม (Rahman,2010 ; Chong and Liu,2009) และประเภทที่ 2 Musharakah (มุซารอกะห์) คือการเป็นหุ้นส่วน เป็นการลงทุนโดยมีหุ้นส่วนระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายหรือมากกว่าในการร่วมทุนดำเนินธุรกิจ โดยที่แต่ละฝ่ายจะต้องลงทุนไม่ว่าจะอยู่ในรูปของตัวเงินหรือทรัพย์สินกรณีที่ธุรกิจมีกำไร จะถูกแบ่งกำไรตามสัดส่วนที่ตกลงกัน หากธุรกิจเกิดขาดทุน จะต้องแบ่งความเสียหายตามสัดส่วนการลงทุนด้วยเช่นกัน (Rahman,2010)

3. สัญญาตัวกลางทางการเงิน ซึ่งเป็นสื่อกลางทางการเงินที่เชื่อมโยงทรัพยากรทางการเงินระหว่างผู้มีเงินหรือผู้ออกกับผู้ต้องการใช้เงินหรือนักลงทุน ตัวอย่างสัญญาทางการเงินสามารถแบ่งได้ 5 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 Wadiah (วะดีอะห์) คือสัญญาเพื่อรักษาทรัพย์ เป็นการรับฝากเงินสำหรับผู้ต้องการให้สหกรณ์ช่วยเก็บรักษาไว้เพื่อความปลอดภัย ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 เงินฝากที่ผู้ฝากไม่ยอมให้สหกรณ์นำไปลงทุน สหกรณ์จะไม่สามารถนำไปใช้กับกิจการของสหกรณ์ได้และต้องคืนเท่ากับจำนวนที่รับฝากเมื่อผู้ฝากทวงถามหรือเมื่อครบกำหนด

ระยะเวลา สหกรณ์จึงคิดค่าธรรมเนียมในการดูแลรักษาเงินดังกล่าวและผู้ฝากจะไม่สามารถได้รับผลตอบแทนใด ๆ และรูปแบบที่ 2 เงินฝากที่ผู้ฝากยินยอมให้สหกรณ์นำไปลงทุนได้ ในกรณีนี้ สหกรณ์จะประกันว่าจะคืนเงินให้ครบตามจำนวนที่ฝากและจะไม่คิดค่าธรรมเนียมในการดูแลรักษาเงิน ผู้ฝากเงินประเภทนี้ไม่สามารถเรียกร้องสิ่งตอบแทนใดๆ จากสหกรณ์ได้ เว้นแต่สหกรณ์จะพิจารณาให้เองตามความเหมาะสม โดยอาจให้ในรูปของสิทธิพิเศษในการใช้บริการของสหกรณ์ หรือให้ผลตอบแทนในรูปของเงินปันผลแก่ผู้ฝาก ซึ่งผลตอบแทนนี้จะไม่ถือว่าเป็นดอกเบี้ยเพราะ สหกรณ์ไม่ได้กำหนดอัตราที่แน่นอนตายตัวว่าผู้ฝากจะต้องได้รับเงินดังกล่าว และประเภทที่ 2 Mudarabah (มูฎอรอบะห์) คือสัญญาเพื่อการลงทุน เป็นการฝากเงินที่ ผู้ฝากมีเจตนาให้สหกรณ์นำเงินของตนไปลงทุนหากำไรและยินดีรับผิดชอบต่อความเสี่ยงในกำไรหรือขาดทุนร่วมกับ สหกรณ์ตามสัดส่วนที่ได้ตกลงกันไว้ชัดเจน (Rahman,2010 ; Cerimagic,2010) โดยสหกรณ์จะทำความตกลงเกี่ยวกับรายละเอียดของกิจการที่จะนำเงินไปลงทุนในระยะเวลาและเงื่อนไขการลงทุนไว้เป็นการแน่นอน เมื่อครบกำหนดสหกรณ์จะชำระบัญชีเพื่อคำนวณผลกำไรหรือขาดทุนเพื่อจัดสรรตามอัตราส่วนที่ตกลงกันไว้ โดยในกรณีที่มิกำไรนั้น ผู้ฝากเงินก็จะได้รับเงินกำไรไปพร้อมกับการเบิกถอนเงินฝาก ส่วนในกรณีที่ขาดทุน สหกรณ์ก็จะหักเงินส่วนที่ขาดทุนออกจากเงินในบัญชีและหากมีเงินเหลือก็จะคืนให้แก่ผู้ฝาก (Wahab et al,2007 ; Karim,2010) ประเภทที่ 3 Wakalah (วะกาละห์) คือ สัญญาการเป็นตัวแทน เป็นสัญญาซึ่งมอบอำนาจให้กับบุคคลหนึ่ง เพื่อกระทำการแทนตามข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ตกลงกัน (Wahab et al,2007) ประเภทที่ 4 Rahn (เราะห์นุ) คือ สัญญาการจำนำ การที่ลูกหนี้นำทรัพย์สินมีค่ามาวางเป็นหลักประกัน หากเกิดมีการผิดนัดชำระหนี้สามารถนำหลักทรัพย์นั้นไปขายเพื่อชำระหนี้ได้ (มนชยา อูรุษศ,2553) และประเภทที่ 5 Qardhul Hasan (กอรฎูลฮาซัน) คือ สัญญาเงินกู้ไม่หวังผลตอบแทน เป็นการกู้ระหว่างบุคคลสองฝ่ายในลักษณะเป็นการช่วยเหลือเพื่อการเป็นอยู่ที่ดีของสังคม หรือเพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้กู้ที่มีปัญหาทางการเงินระยะสั้น การชำระเงินกู้คืนต้องมีจำนวนเท่ากับตอนที่กู้ อย่างไรก็ตามผู้กู้สามารถชำระเงินกู้คืนในจำนวนที่เกินกว่า แต่ต้องไม่มีการระบุหรือตกลงในสัญญา (Karim,2010 ; Rahman,2010)

ทั้งนี้ การดำเนินกิจการสหกรณ์อิสลามนั้น กำไรที่เกิดจากการประกอบการจะต้องจ่ายเป็นทานหรือ Zakat (ซะกาต) ร้อยละ 2.5 จากกำไรของการประกอบการเมื่อครบรอบปีเพื่อใช้สำหรับงานสาธารณกุศลหรือสังคมสงเคราะห์ต่างๆ ตามบทบัญญัติที่ได้กำหนดไว้ (Choudhury and Harahap,2009)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สหกรณ์อิสลามจะมีรูปแบบและวิธีการดำเนินงาน ทางการเงินที่มีความแตกต่างกับการสหกรณ์โดยทั่วไป เนื่องจากต้องเป็นไปตามหลักการของศาสนาอิสลามที่ได้บัญญัติไว้ โดยการดำเนินงานทางการเงินต้องปลอดระบบดอกเบี้ย (Interest) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ดอกเบี้ยจากสัญญาหนี้ เป็นดอกเบี้ยจากการกู้ยืมทุกชนิดและมีการกำหนดส่วนเพิ่มไว้ล่วงหน้า และประเภทที่ 2 ดอกเบี้ยจากการค้าขาย ได้แก่ ดอกเบี้ยที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าประเภทเดียวกันแต่มีสัดส่วนการแลกเปลี่ยนไม่เท่ากัน และดอกเบี้ยที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าไม่พร้อมกัน ซึ่งอาจด้วยจากการผัดขันธ์หรือขยายระยะเวลาการชำระ ส่วนเครื่องมือทางการเงินที่ใช้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 สัญญาทางการค้า เช่น สัญญาการซื้อขาย สัญญาการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ประเภทที่ 2 สัญญาทางการเงิน ได้แก่ การขายแบบบวกรกำไร การเป็นหุ้นส่วน และประเภทที่ 3 สัญญาตัวกลางทางการเงิน ได้แก่ สัญญาเพื่อรักษาทรัพย์สิน สัญญาเพื่อการลงทุน สัญญาการเป็นตัวแทน สัญญาการจำนำ และสัญญาเงินกู้ไม่หวังผลตอบแทน ทั้งนี้การดำเนินงานบนพื้นฐานของหลักชะรีอะห์หรือกฎหมายอิสลาม (Shariah Law)

ดังนั้นในการดำเนินงานทางการเงินที่เป็นไปตามรูปแบบและวิธีการทางการเงินอิสลามถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สหกรณ์และสถาบันการเงินต่างๆ ควรคำนึงถึงและให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นโอกาสของการดำเนินงานทางการเงิน การลงทุน และการขยายโอกาสทางธุรกิจในภูมิภาคอาเซียนต่อไป

จากการศึกษาเบื้องต้นนี้ ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาต่อไปในอนาคต เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและการบริหารจัดการทางการเงินอิสลาม เพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจ และมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงได้เสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาแนวทางการปฏิบัติทางการเงินสหกรณ์อิสลามของประเทศเพื่อนบ้านที่มีบริบทใกล้เคียงกับประเทศไทย เช่น ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสหกรณ์อิสลามที่มีต่อการบริหารจัดการความรู้ในระบบการเงินอิสลาม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพิจารณาศึกษาและผลักดันให้สหกรณ์เป็นวาระแห่งชาติ. (2553). *การส่งเสริมและสนับสนุนให้สหกรณ์เป็นวาระแห่งชาติ ในโอกาสทศวรรษครบ 100 ปี ของสหกรณ์ไทย*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- มนชยา อรุณศ. (2553). *การศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนาการเงินอิสลามของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- มาเรียม นะมิ .(2553). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความคิดเห็นของมุสลิมในการเลือกใช้บริการธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (3 พฤศจิกายน 2551). *ตัวชี้วัดที่สำคัญ: ผลสัมฤทธิ์/สำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ.2551*. สืบค้นจาก <http://www.lservice.nso.go.th/nso/nsopublish/indicator/indSur51.pdf>
- Ahmed, A. (2010). Global financial crisis: an Islamic finance perspective. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*,3(4), 306-320.
- Cerimagic, S. (2010). The effects of Islamic law on business practices. *Education, business and society: Contemporary Middle Eastern issues*, 3(1), 40-47.
- Chong, B. S., & Liu, M. H. (2009). Islamic banking: interest-free or interest-based?. *Pacific-Basin Finance Journal*, 17(1), 125-144.
- Choudhury, M. A., & Harahap, S. S. (2009). Complementing community, business and microenterprise by the Islamic epistemological methodology: A case study of Indonesia. *international Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 2(2),139-159.
- Karim, A. S. (2010). *Riba-free models of money, banking, and insurance components of the Islamic moral economy*. Thesis M.A., California State University, Long Beach.(197)1486317.
- Rahman, A. R. A. (2010). Islamic microfinance: an ethical alternative to poverty alleviation. *Humanomics*, 26(4), 284-295.
- Wahab, A. R. A., Lewis, M. K., & Hassan, M. K. (2007). Islamic takaful : Business models, Shariah concerns, and proposed, *Thunderbird International Business Review*, 49(3), 371-396